

De graankorrel

'Voorwaar, voorwaar, ik zeg u, indien de graankorrel niet in de aarde valt en sterft, blijft zij op zichzelf; maar indien zij sterft, brengt zij veel vrucht voort.' (Joh. 12: 24)

Parijs 27 maart 1994

Je hoeft bepaald niet altijd alleen te zijn om je alleen te voelen. Integendeel. Nergens kun je je immers verlorener voelen dan op een vol strand, in een drukke winkelstraat, op een zomers terras. Je zit tussen honderden vrolijk pratende mensen aan een tafeltje, aan alle kanten mensen om je heen - en toch voel je eenzaam en van iedereen verlaten. Als op een feest van een vage kennis waar je niemand kent. Iedereen lacht en praat en drinkt, maar jij voelt je als verdwaald en verzint een smoes om maar snel naar huis te kunnen.

Eenzaam, maar niet alleen - zegt een gezegde. Maar je kunt het dus ook omdraaien: niet alleen, en toch eenzaam.

Dat is de situatie van Jezus op Palmпасen. Steeds meer mensen om hem heen, en toch: steeds eenzamer.

Het evangelie volgt hem van Galilea, waar Hij zijn werk begint, naar Jeruzalem, waar Hij tenslotte aan het kruis eindigt. Van Galilea naar Jeruzalem. Van het dunbevolkte platteland naar de grote stad, van de onbekende Jezus, zoon van Jozef uit Nazareth, een Jezus die bijna niemand kent naar de door een grote menigte ingehaalde Jezus: 'Hosanna, gezegend hij die komt in de naam des Heren! De Koning van Israël.' Van een volslagen anoniemeling is hij langzamerhand een VIP geworden: een Very Important Person. Zo iemand waar je gezien mee wil worden. 'De gehele wereld loopt hem na', constateren de Farizeeën. Inderdaad: het lijkt alsof de gehele wereld, - 'tout le monde' - Jezus als haar centrum heeft gekozen.

Het wordt dus steeds drukker om Jezus heen. En toch, tegelijk wordt het ook steeds stiller. Om hem heen groeit het misverstand, groeien de dubbelzinnigheden. Waaróm wordt Hij zo groots ingehaald? Voor wie zien ze Hem eigenlijk aan? Beseffen de mensen wel voor welke zaak Hij werkelijk staat - de zaak van God en zijn koninkrijk? Of zien ze in Hem niets meer dan het verlengstuk van hun eigen politieke of persoonlijke aspiraties? Het lijkt op dat laatste. Met Jezus denken de mensen, komen we vooruit in het leven. De Jezusbeweging staat aan de kant van het succes en de vooruitgang. Jezus lijkt de inzet van een politieke campagne - ook al zijn er geen verkiezingen op til. Jezus de winnaar. Jezus heeft de toekomst. En als er campagne gevoerd zou

worden zou een vroegere uitspraak van Hem zeker op een spandoek zijn gekomen: 'Het Koninkrijk Gods is als een mosterdzaadje'. En op de verkiezingsfolders was dan de hele gelijkenis gekomen:

'Het is als een mosterdzaadje, dat, wanneer het in de aarde gezaaid wordt, het kleinste is van alle zaden op de aarde, en toch als het gezaaid is, opkomt en groter wordt dan alle tuingewassen, en grote takken maakt, zodat in zijn schaduw de vogelen des hemels kunnen nestelen.'
(Marc. 4: 30vv.).

De Jezusbeweging als groei- en succesbeweging.

Maar de vervreemding groeit. En dan komt dat woord. Ook over een zaad. Ook over een van de levenswetten, die gelden bij God. Maar dan één die niet zo populair is. Die niet over straat rolt, 'en public', maar meer in het verborgene wordt erkend. Een levenswet die de keerzijde vormt van de groei en het succes.

'Voorwaar, voorwaar, ik zeg u, indien de graankorrel niet in de aarde valt en sterft, blijft zij op zichzelf; maar indien zij sterft, brengt zij veel vrucht voort.'

Met dat woord maakt Jezus zichzelf tot een eenling, temidden van de menigte die hem op handen wil dragen. Jezus: niet alleen, maar toch eenzaam. Want het sterven waarvan hij spreekt, daarvan wil niemand weten. Dat is een woord buiten de orde.

Wij denken natuurlijk, zo voor Pasen, direct aan het doodsoordeel dat straks over Hem geveld zal worden, aan het kruis. En daarover spreekt Jezus ook. De vervreemding van dit misverstand is nog maar het begin van een vervreemding die straks in de eenzaamheid van het sterven zal eindigen.

Op het eerste gezicht lijkt het er op dat Jezus hier alleen over zijn sterven spreekt. En dat is natuurlijk óók zo: op Goede Vrijdag sterft de graankorrel Jezus; en het opstandingsfeest dat wij volgende week op Pasen vieren is de eerste vrucht van deze gestorven graankorrel draagt. En met Pinksteren volgen er nog veel meer, goede vruchten van de Geest.

Maar wie goed toeziet merkt dat Jezus niet alleen over zijn eigen sterven spreekt. Sterker nog: dat hij zelfs niet zozeer over sterven spreekt, veel meer over leven, het echte leven.

Hij spreekt over ons. Hij spreekt over ons leven. Hij legt zijn woord over de graankorrel uit als een algemene waarheid. Het is geen stervens-, maar een levenswet van God, die in Jezus handelen aan het licht komt, in Hem vlees en bloed is geworden. In Hem zijn ware bewijs heeft gekregen. Jezus ontdoet de gelijkenis van zijn beeld en spreekt recht toe recht aan uit wat hij ermee bedoelt:

'Wie zijn leven liefheeft, maakt dat het verloren gaat, maar wie zijn leven haat in deze wereld, zal het bewaren ten eeuwigen leven.'

Zo luidt dus dat levensprincipe, die basisregel in het Koninkrijk van God. Dat woord over een mosterdzaadje, dat is er ook ééntje. Maar die over de graankorrel ook. Leven en groeien, groter worden en succes hebben hoort bij God. Maar ook kleiner en minder worden, interen en verschrompelen, en tenslotte verdwijnen in de aarde: sterven. Ook dat hoort bij God.

Jezus spreekt hier in het algemeen. Het is een soort natuurwet, die net zo universeel is als die van de zwaartekracht. En net als de zwaartekracht kom je hem ook alleen maar proefondervindelijk op het spoor. Probeer het maar en je merkt dat het werkt. Alleen kun je deze wet niet met tellen en meten op het spoor komen, het is geen exacte kennis uit de natuurkunde, maar kennis van het hart.

Het gaat hier om de wet van de liefde. En iedereen die de liefde kent weet dat hij waar is. Dat geldt van liefde tussen twee mensen. Dat je je zelf er in moet investeren, dat je risico's moet aangaan, dat je mislukkingen hebt te incasseren, zodat je soms wel eens afvraagt waar ben ik aan begonnen! Je gaat er aan onderdoor, aan de liefde. Het is afzien, dit 'je overgeven aan een ander', een beetje doodgaan zelfs. En toch: je hebt er alles voor over en zou het voor geen goud willen missen. Van de liefde wordt je soms alleen maar minder - en tegelijk: nergens word je meer mens van dan van de liefde. Er is een liedje van Bram Vermeulen waarin dat mooi wordt bezongen:

Wees warm voor mij,

wees zacht en groot,

want ik ben als de dood.

Want als ik samen met jou ben

Is het net of ik er niet wil zijn.

Is het alsof ik het ontken

en doe ik jou maar pijn.

Want het moet eerst voorbij voor mij,

voor ik geluk herken.

Maar toch bij jou zoals ik ben

noem ik gelukkig zijn.

Dat je jezelf eerst moet opgeven om jezelf te kunnen vinden, dat kunnen twee mensen die het risico van de liefde aangaan samen ontdekken. Maar zij niet alleen. De wet van de liefde die Jezus hier als de levenswet van God verkondigt geldt ook op andere gebieden van het leven. Niet alleen in de intimiteit, maar overal waar mensen duurzaam met elkaar willen samenleven. Het met elkaar goed willen hebben. Niet alleen in het huwelijk, maar ook op school, op je werk. Ook daar geldt dat je jezelf alleen als mens wilt als je jezelf als mens ook wilt verliezen. Dat je alleen vrucht draagt als je als graankorrel in de aarde wilt vallen en sterven. Risico's lopen, je investeren, er onderdoor dreigen te gaan. Het hoort er allemaal bij.

Aan de waarheid van dat woord willen we vaak niet aan. En helemaal niet in een maatschappij als de onze. Dat komt omdat we zo berekenend zijn geworden. Niet alleen daar waar het hoort, in de economie - daar móet je wel rekenen, anders komt er geen brood op de plank - maar ook in onze relaties. We zijn calculerende burgers geworden in een geïndividualiseerde samenleving. Het moderne gezin wordt wel een onderhandelingshuishouding genoemd: zelfs de relaties tussen ouders en kinderen zijn op het principe 'voor wat hoort wat' gebouwd, op de regel: ik ben wel goed, maar niet gek. 'Voor wat, hoort wat' - dat is best een goede basisregel voor ons algemeen menselijk verkeer. Wat gij wilt dat u de ander doet, doe gij hem dat evenzo. Ook Jezus wist van die regel en vond hem goed. Maar als het de enige regel is geworden waarmee wij leven, dan zijn we arme mensen geworden - hoeveel we geld en macht we er ook mee verdiend hebben. Als we de wet van de liefde niet kennen dan hebben we schade geleden aan onze ziel.

'Wie zijn leven zo lief heeft, maakt dat het verloren gaat' zegt Jezus hier. Dat is dan blijkbaar de paradoxale keerzijde van de levenswet van de liefde: dat je sterft van het krampachtig vast blijven houden aan je eigen ikje. En dat je lééft als het de kunst van het loslaten beheerst. Wie

zijn leven lief heeft' - letterlijk staat er: wie verliefd is op zijn ziel, op zijn psyche. In het Grieks staat er zoiets als: wie psychofiel is, gaat verloren. Dat is zo'n graankorrel die 'op zichzelf' blijft en niet in de aarde wil vallen.

En wie voelt zich nu niet aangesproken? Psychofielen, dat zijn we toch allemaal, o zo bezorgd om ons eigen hachje - zelfs al heeft de Parijzenaar nog geen eigen psychiater zoals elke New Yorker dat al wel schijnt te hebben: psychofielen zijn we, grote liefhebbers van onze eigen ziel. We koesteren haar als een kostbaar kleinood, een teer kasplantje, ons liefste huisdier. We maken ons grote zorgen als onze psychische balans ook maar even verstoord is. We bezweren onze grote gevoelens als haat en liefde, schuld, wroeging, spijt of angst, zodra ze ook maar de kop opsteken. Onze grootste zorg is vaak niet het welzijn van de ander, maar onze eigen gemoedsrust. Of we iets doen of laten hangt tegenwoordig vaak af van het feit of 'we er ook een goed gevoel bij hebben'. Psychofielen. Het liefst blijven we ook helemaal 'op onszelf', net als de graankorrel die niet sterven wil. We wonen niet alleen graag 'op onszelf', maar denken, voelen, doen ook het liefst alles 'op onszelf.'

Welnu, alleen zo leven, daarop rust uiteindelijk geen zegen, als we Jezus mogen geloven. Uiteindelijk blijft een leven dat zich aan dat levensprincipe heeft verslingerd steriel.

Dan liever dat andere: van de graankorrel die van sterven weet. Uiteindelijk brengt het vrucht voort.

Je kunt je natuurlijk afvragen hoe we dat zo zeker weten. Dat die levenswet ook werkelijk werkt. Je kunt hem niet testen met tellen en meten zei ik zojuist, maar alleen met het hart. Maar de taal van het hart is niet altijd even betrouwbaar. Zij is nogal subjectief. En vaak spreekt het hart tegen de feiten in.

Ik denk dat we dan ook niet ons hart als garantie voor de waarheid van de levenswet moeten aanroepen. De enige die voor de waarheid ervan staat is God zelf. Het was een grote gok die de graankorrel Jezus nam: zo totaal en onvoorwaardelijk zich uitleveren aan de aarde. Hij nam het risico, ging er onderdoor, gaf zich over, het 'voor wat hoort wat' voorbij. Maar Hij moest maar afwachten.

Als we het evangelie echter mogen geloven heeft God er op Paasmorgen voor eens en voor al zijn handtekening onder gezet, onder dat levensprincipe.

'Indien de graankorrel niet in de aarde valt en sterft, blijft zij op zichzelf; maar indien zij sterft, brengt zij veel vrucht voort.'